

Поштовани народни посланици,

Пред вама се налази Едиција Корисне свеске. Ова едиција је настала као резултат заједничког рада на пројекту „Уједињеним снагама до политичког и економског оснаживања особа са инвалидитетом“, који је финансирао програм ЕИДХР Европске комисије, а спровео Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Србије, у партнерству са Националном организацијом особа са инвалидитетом Србије, уз подршку Националног демократског института, Тима за социјалну укљученост Владе Републике Србије и Групе 484, у периоду од априла 2013. до априла 2014. године.

Основни циљ пројекта био је да се повећа политичко учешће особа са инвалидитетом (ОСИ) и ојача улога организација ОСИ у креирању опште политике, која ће доприносити социјалној укључености особа са инвалидитетом у Србији.

Едиција Корисне свеске

УЈЕДИЊЕНИМ СНАГАМА ДО ПУНЕ ЈЕДНАКОСТИ ОСОБА СА ИВАЛИДИТЕТОМ САРАДЊА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ И НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ЈЕДНАКИ

ПЕРСОНАЛНИ
АСИСТЕНТ

САМОСТАЛАН
ЖИВОТ

ЈЕДНАКИ

ПЕРСОНАЛНИ
АСИСТЕНТ

**Уједињеним снагама до
пуне једнакости особа са
инвалидитетом Србије**

- сарадња особа са инвалидитетом и
Народне скупштине Републике Србије

Београд 2014.

Уједињеним снагама до пуне једнакости особа са инвалидитетом Србије - сарадња особа са инвалидитетом и Народне скупштине Републике Србије

Аутори публикације:

Проф. др Маријана Пајванчић
Др Дамјан Татић
Сања Николин
Гордана Рајков

Издавач:

Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Србије
11040 Београд, Миленка Веснића 3
Тел/фах: + 381 11 367 53 18, + 381 11 367 53 17
е-маил: office@cilsrbija.org
www.cilsrbija.org

За издавача:

Гордана Рајков, председница

Лектура и коректура

Мимица Живадиновић

Припрема и дизајн:

Штампа:

Тираж: 300

Београд, 2014.

Изјава ограничења одговорности:

Публикација Политичко учешће особа са инвалидитетом у креирању опште политике, као доприносу социјалној укључености особа са инвалидитетом у Србији настала је у оквиру пројекта „Уједињеним снагама до политичког и економског оснаживања особа са инвалидитетом“, а њено издавање финансирао је програм EIDHR Европске комисије и Национални демократски институт.

Мишљења и ставови изнети у овој публикацији су ставови аутора/ки и не преносе нужно ставове Европске комисије и Националног демократског института као донатора.

Уједињеним снагама до пуне једнакости особа са инвалидитетом Србије

- сарадња особа са инвалидитетом и Народне скупштине Републике Србије

Београд 2014

САДРЖАЈ

О Едицији Корисне свеске	7

СВЕСКА 1: Политичко учешће особа са инвалидитетом у креирању опште политике, као доприносу социјалној укључености особа са инвалидитетом у Србији	11

Досадашња сарадња Парламента и организација особа са инвалидитетом	13

Група за унапређење права, положаја и квалитета живота особа са инвалидитетом – историјски тренутак у развоју парламентарне демократије Републике Србије	14

Садржај и начина рада Групе	14

Други облици редовне подршке народних посланика инвалидском покрету у Србији	20

Анекс 1 Изјава сагласности	23

СВЕСКА 2: Преглед прописа од значаја за особе са инвалидитетом са посебним освртом на приоритете у областима приступачности, образовања, здравствене заштите, запошљавања, социјалне заштите и сервиса подршке особама са инвалидитетом	27

Увод.....	29

Неке од приоритетних области од интереса за особе са инвалидитетом	30

Приступачност	32

Образовање	35

Здравствена заштита	36

Запошљавање	38

Социјална заштита и сервис подршке	39

СВЕСКА 3: Скупштински надзор над спровођењем законских решења и праћење примене у пракси механизма и политика за реализацију усвојених стратешких циљева и принципа	45

Увод.....	47

Нормативни оквир - шта на локалном нивоу и зашто?	48

Предлог одредби које би било пожељно укључити у нормативне акте локалне заједнице	48

1. Одредбе које се односе на остваривање права ОСИ на локалном нивоу које би требало уградити у статут општине.....	57

2. Шта би било потребно прецизирати пословничким одредбама?	65

3. Шта би било пожељно регулисати у одлуци општине која регулише начин избора органа месне заједнице или статутом месне заједнице?	69

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ.....	70

Пример 1: Скупштинско тело за права ОСИ као стално радно тело скупштине локалне заједнице.....	70

Пример 2. Тело (особа) при општинском већу или при општинској управи	74

Пример 3. Комисија за права ОСИ коју образује председник општине.....	77

Пример 4. Лице које је у ЈЛС професионално ангажовано на пословима везаним за остваривање права ОСИ15 и као логистичка подршка раду институционалних механизма за остваривање права ОСИ који делују у локалној заједници	79

Пример 5. Меморандум о сарадњи локалних власти и удружења особа са инвалидитетом	82

О Едицији Корисне свеске

Поштовани народни посланици,

Пред вама се налази Едиција Корисне свеске. Ова едиција је настала као резултат заједничког рада на пројекту „Уједињеним снагама до политичког и економског оснаживања особа са инвалидитетом“, који је финансирао програм ЕИДХР Европске комисије, а спровео Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Србије, у партнерству са Националном организацијом особа са инвалидитетом Србије, уз подршку Националног демократског института, Тима за социјалну укљученост Владе Републике Србије и Групе 484, у периоду од априла 2013. до априла 2014. године.

Основни циљ пројекта био је да се повећа политичко учешће особа са инвалидитетом (ОСИ) и ојача улога организација ОСИ у креирању опште политике, која ће доприносити социјалној укључености особа са инвалидитетом у Србији.

Специфични циљеви пројекта су били:

1. Сензибилизација чланова Парламента о концепту права ОСИ и испитивање могућности за успостављање интерпарламентарне групе за питања инвалидности у Народној Скупштини Републике Србије
2. Повећање учешћа и утицај ОСИ на ревизију и креирање нове законске регулативе из инвалидске перспективе, са посебним нагласком на економско оснаживање ОСИ
3. Промовисање политичког учешћа ОСИ и подршка дијалогу између организација ОСИ и локалних политичких партија у три неразвијене општине ради промовисања права и политичког учешћа ОСИ.

У разговору са народним посланицима, постало је јасно да постоји потреба да одабрани, релевантни, лако доступни материјали у вези са положајем особа са инвалидитетом у Србији, буду при руци народним посланицима и другим заинтересованим странама које се баве овим питањима, како би могли да их користе у свом раду.

Тако су настале Корисне свеске, којих у овој едицији има три, а обједињене су у јединствену публикацију.

У првој свесци, желели бисмо да вас упознамо са неким од досадашњих искустава и резултата у сарадњи између Парламента и организација особа са инвалидитетом и идејама за успешан наставак и унапређење те сарадње.

Друга свеска представља преглед прописа од значаја за особе са инвалидитетом, са посебним освртом на проблеме и приоритете у областима приступачности, образовања, здравствене заштите, запошљавања, социјалне заштите и сервиса подршке особама са инвалидитетом.

Иванка Јовановић, НООИС, Гордана Рајков, Центар за самостални живот ОСИ Србије и др Дамјан Татић у Народној скупштини. Архива Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије

Трећа свеска бави се важном улогом коју Народна скупштина има у вршењу надзора над применом закона и стратегија, а које се, у великој мери, одвија у локалној заједници. Због тога је трећа свеска намењена успостављању бољих веза између парламентарца, организација особа са инвалидитетом и локалних самоуправа. У том сарадничком односу, неприкосновена је улога скупштинског надзора без кога изостаје праћење примене у пракси механизма и политика за реализацију стратешких циљева и принципа за које су гласали народни посланици. Центар за самостални живот особа

са инвалидитетом Србије и Национална организација особа са инвалидитетом Србије са својим чланицама и значајним ресурсима, искуствима и контактима у глобалном инвалидском покрету, отворени су за унапређење већ успостављених добрих сарадничких односа са представницима политичким партија, а посебно са посланицима у Народној скупштини Републике Србије и спремни да вам у сваком тренутку дају додатне потребне информације и примере из праксе.

Надамо се да ће вам Едиција Корисне свеске заиста бити од користи.

Срећан рад!

Корисна свеска број 1

Политичко учешће особа са инвалидитетом у креирању опште политике, као допринос социјалној укључености особа са инвалидитетом у Србији

Досадашња сарадња Парламента и организација особа са инвалидитетом

Сарадња организација особа са инвалидитетом постоји још од 2006. године, када су ове организације иницирале и допринеле да Народна скупштина Републике Србије донесе Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, први закон те врсте у региону, а који је донет чак 3 године пре основног Закона о забрани дискриминације у Републици Србији.

Током последња 4 изборна циклуса, инвалидски покрет у Србији предвођен Националном организацијом организација особа са инвалидитетом (НООИС) потписује са политичким партијама Протокол о сарадњи, у коме се дефинишу и посебне области у којима би требало радити на изменама законских прописа. Протоколе је увек потписивала већина партија које су улазиле у састав Парламента. Ова се пракса показала доста добром у јачању свести међу руководством и члановима политичких партија о приоритетима, проблемима, статусу и положају особа са инвалидитетом у Србији, као и помогла да се повремено одређени предлози НООИС за амандмане на законе који су били у процедури прихвате и поднесу од стране народних посланика.

Ова се сарадња значајно побољшала када се у скупштинском сазиву 2007. и 2008. године по први пут у историји српског парламентаризма, нашла и једна особа са инвалидитетом, корисница инвалидских колица као нестраначка личност једне од странака у саставу Парламента. Захваљујући искуствима народне посланице - Гордане Рајков - која је успела да успостави одличну сарадњу са представницима свих посланичких група, учињени су велики помаци у подизању свести и видљивости особа са инвалидитетом, како у Парламенту, тако и широј јавности, побољшању сарадње и повезивању Парламента са организацијама ОСИ, унапређењу приступачности обе зграде Народне скупштине и скупштинског сајта, као и унапређењу нормативног оквира од значаја за побољшање положаја и статуса ОСИ у Србији.

Др Небојша Стефановић, председник Народне Скупштине у сазиву од јула 2012. године са Горданом Рајков, председницом Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије и првом народном посланицом-корисницом инвалидских колица у сазиву од 2008. године. Сликано приликом упознавања председника са пројектом, 2013. године. Архива Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије

Тада је сазрела и идеја у ширем инвалидском покрету о томе да директна комуникација и сарадња са народним посланицима представља најефикаснији начин за успостављање партнерских односа међу различитим заинтересованим странама.

У међународној и домаћој пракси је потврђено позитивно искуство у раду и резултатима формалних и неформалних посланичких група које се баве специфичним областима или одређеним рањивим групама становништва, као што су особе са инвалидитетом. Такве групе постоје на пример у Европском Парламенту, као и Парламентима Велике Британије, Шкотске, Македоније.

Таква је и Група за унапређење права, положаја и квалитета живота ОСИ у Народној Скупштини Републике Србије, која је настала у оквиру већ поменутог пројекта који је финансирала Европска Унија, током сазива 2012. – 2014. године. Њен садржај и начин рада представљени су у наредном поглављу.

Група за унапређење права, положаја и квалитета живота особа са инвалидитетом – историјски тренутак у развоју парламентарне демократије Републике Србије

Садржај и начин рада Групе

Група за унапређење статуса, положаја и квалитета живота ОСИ (Група за ОСИ) окупља посланике и посланице који желе да кроз рад у Парламенту Србије, својим активним учешћем допринесу остваривању права, унапређењу положаја и побољшању квалитета живота особа са инвалидитетом у Србији. Група је била формирана у току поменутог пројекта а у претходном сазиву Парламента (2012–2014). Група је посвећена остваривању права гарантованих Конвенцијом Уједињених Нација о правима ОСИ, Уставом и законима Републике Србије као и Националном стратегијом за унапређење положаја ОСИ 2007-2015.

Општи циљеви групе су:

- доношење нових и унапређење постојећих закона и политика у складу са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом
- надзор спровођења актуелних законских решења
- праћење примене у пракси усвојених законских решења и евидентирање проблема који се јављају у вези с применом, како би се даље унапређивала законска решења и/или предлагале мере Влади за њихово боље спровођење
- унапређење комуникације и сарадње са представницима организација особа са инвалидитетом у процесима креирања политика
- афирмисање принципа самосталног живота у Парламенту и у јавности – принципа да инвалидност није терет него може да буде инвестиција за друштво
- афирмисање принципа да се политика и мере за социјалну укљученост ОСИ заснивају на остварењу њихових људских права а не на идеји хуманости и добре воље

Области од посебног значаја за реализацију циљева су:

- Уклањање свих врста баријера и потпуна физичка и комуникацијска приступачност за особе са инвалидитетом
- Економско оснаживање и јачање економске независности особа са инвалидитетом
- Инклузивно образовање за особе са инвалидитетом
- Социјална заштита са посебним фокусом на сервисе подршке у заједници који су прилагођени стварним потребама особа са инвалидитетом

Група остварује своје циљеве:

- координираним деловањем чланства
- успостављањем сарадње са представницима организација ОСИ
- организацијом посебних тематских седница, јавних слушања и других активности које процени као потребне

Предложена организација рада Групе била је:

- Групу представља и предводи координатор/ка кога бирају чланови групе.
- Координатор има два заменика.
- Дужности координатора дефинишу чланови/це Групе које укључују и сазивање и руковођење састанака групе, представљање групе и друге потребне активности.
- Међусобна комуникација, размена информација и договори могу се обављати и електронски, а Група ће се састајати по потреби а најмање два пута годишње.
- Административно техничку подршку раду Групе ће пружити секретар који ће бити обезбеђен од стране пројектног тима

До расписивања превремених парламентарних избора у Републици Србији, Групи за ОСИ прикључило се 40 народних посланика-ца из 10 посланичких група, од којих су 28 посланика-ца потписали изјаве сагласности за рад у Групи.

Свој први састанак Група је одржала у Дому Народне скупштине, 5. децембра 2013. Посланици/це су се сложили да је постојање Групе за питања особа са инвалидитетом добар начин за промовисање питања инвалидности и унапређење сарадње са организацијама особа са инвалидитетом. Такође су се сложили са предложеним садржајем рада и циљевима Групе и дали и своје конкретне предлоге за будуће активности Групе.

Међу предлозима били су предлози да се припреми Декларација о правима особа са инвалидитетом коју би предложила Група за питања ОСИ и усвојила Скупштина, као и да би било корисно да се слични документи донесу и на нивоу појединих општина. Предложено је и да се ураде индикатори за мониторинг према међународним документима, посебно Конвенције о правима особа са инвалидитетом како би се могла пратити адекватна примена законске регулативе која је приоритетна за особе са инвалидитетом. На састанку је договорено и да ће:

- Национална организација ОСИ – НООИС пратити законску регулативу која улази у скупштинску процедуру и слати своје сугестије за евентуалне измене и допуне члановима/цама Групе који ће их разматрати и по потреби предлагати амандмане;

- чланови/це Групе помоћи представницима организација ОСИ да по потреби присуствују седницама релевантних одбора када се буду разматрали законски предлози који су од интереса за питања положаја особа са инвалидитетом;

Кроз упитник који је понуђен члановима Групе, Народни посланици су препознали области које виде као кључне за јачање капацитета Народне скупштине у заштити и унапређењу права особа са инвалидитетом у Србији. У анкети је учествовало 28 народних посланика/ца.

Већина народних посланика проценила је да је детаљно и добро упозната са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом (67%), а нешто мање са домаћим антидискриминационим законодавством (39.29%), док већина (57.14%) зна основна начела и стандарде у овој области.

Графикон 1: Самопроцена упознатости народних посланика са Конвенцијом о правима ОСИ

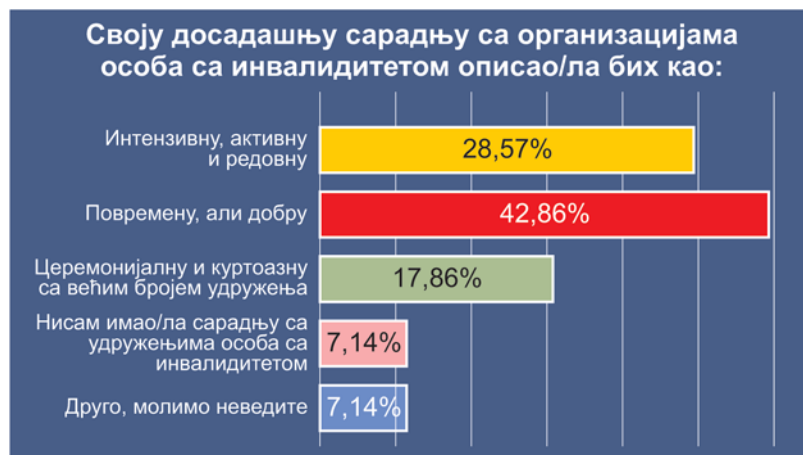

Графикон 2: Самопроцена упознатости народних посланика/ца са домаћим антидискриминационим законодавством

Директна искуства у сарадњи са организацијама ОСИ, народни посланици/е су описали на следећи начин

Графикон 3: Оцена директне сарадње народних посланика/ца са организацијама ОСИ

Ово је заиста охрабрујуће јер скоро сви народни посланици/е који су обухваћени анкетом имају некакав, макар церемонијални, контакт са организацијама ОСИ. Чак скоро 43% њих је остварило повремену али добру сарадњу и то претежно са НООИС-ом, различитим општинским организацијама и појединцима и са Центром за самостални живот ОСИ Србије. Као интензивну, активну и редовну сарадњу, скоро трећина од анкетираних народних посланика/ца описала је да има са неким од следећих удружења: Центар за самостални живот ОСИ Србије, Удружење студената са хендикепом, Удружење параплегичара Лесковац, Удружење дистрофичара Лесковац, Удружење за церебралну и дечију парализу, удружења слепих, глувих и наглувих, као и удружења дистрофичара и удружења параплегичара и удружења МНРП на локалном нивоу.

Појединачна интересовања анкетираних народних посланика/ца представљена су у табели:

Табела 1: Пресек појединачних интересовања анкетираних народних посланика/ца у вези са приоритетима ОСИ

Највише ме интересује да сазнам додатно о		
Филозофији самосталног живота ОСИ	4	14,29%
Практичним животним околностима у којима живе ОСИ	11	39,29%
Правним питањима од интереса за ОСИ	5	17,86%
Економским питањима од интереса за ОСИ	7	25,00%
Социјалним питањима од интереса за ОСИ	11	39,29%
Друго, молимо наведите	1	3,57%

Охрабрује и сазнање да је, поред значајног интересовања исказаног за још увек нерешено питање приступачности које одавно заокупља пажњу законодавца, све веће и интересовање за социјалне сервисе у заједници који омогућавају самостални и квалитетан живот особа са инвалидитетом, као и економско оснаживање и инклузивно образовање.

Табела 2: Пресек појединачних интересовања анкетираних народних посланика/ца у вези са активностима у приоритетима областима за ОСИ

Највише сам заинтересован/а за активности у вези са следећим областима од приоритетног значаја за ОСИ у Србији		
Уклањање баријера и потпуна физичка и комуникацијска приступачност за ОСИ	6	21,43%
Економско оснаживање и јачање економске независности ОСИ	11	39,29%
Инклузивно образовање за ОСИ	10	35,71%
Социјални сервиси у заједници који су прилагођени стварним потребама ОСИ	11	39,29%

Како су 30. јануара 2014. расписани ванредни парламентарни избори, Група није могла наставити свој рад. Остаје уверење да ће **Група за унапређење статуса, положаја и квалитета живота ОСИ** (Група за ОСИ), наставити да постоји и делује у Парламенту и у новом сазиву из 2014 године, наравно у измењеном саставу, али са истим ентузијазмом, жељом и уверењем да својим деловањем може значајно допринети остварењу права и унапређења квалитета живота особа са инвалидитетом. Са своје стране, НООИС и Центар за самостални живот ОСИ Србије биће увек на располагању да одговоре на изражена интересовања народних посланика у овим областима.

Други облици редовне подршке народних посланика инвалидском покрету у Србији

Још од сазива 2007. године, у Народној скупштини Србије, посебно кроз Одбор за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва обележава се 3. децембар, Међународни Дан особа са инвалидитетом, свечаним седницама Одбора, посетама делегација одоба са инвалидитетом Народној скупштини, јавним слушањима или округлим столовима на најважније теме које се тичу ОСИ.

Овакве манифестације, иако претежно ритуалног карактера, имају велики значај за инвалидски покрет.

Ево шта о својим искуствима у Народној скупштини кажу представници локалних удружења ОСИ.

Адела Џанефендић са својом персоналном асистенткињом, у дну сале, ближе улазу, током посете Народној скупштини Републике Србије

Поводом 3.децембра Светског дана особа са инвалидитетом, била сам у Београду 2013. где сам присуствовала заједничкој седници Одбора за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва и Одбора за просторно планирање, саобраћај, инфраструктуру и телекомуникације. Тема седнице - „Уклонимо препреке, отворимо врата – укљученост за све“ где сам била почаствована да присуствујем међу толико одабраних људи, налазити се у истој просторији са њима на таквом месту као што је Дом Народне скупштине!

У том временском периоду који сам провела тамо, осећала сам се одважном, пуна самопоздања, слушала сам сваку њихову реч и упијала оне које ће ми користити у даљем раду. Оно што сам видела у Дому Народне скупштине је прелепо и пуна сам утисака које ће дуго да трају. ХВАЛА ВАМ ШТО СТЕ МИ ДАЛИ ПРИЛИКУ!!!

Адела Џанефендић, дипл. психолог, Удружење за дечију и церебралну парализу, Нови Пазар

Боравак је био одличан – хотел, пријем у Скупштини и остало. Пут је био мало напоран, али бих предложио да се сваке године планира укључење организација из унутрашњости Србије на овакве и сличне састанке. Сама организација састанка и свечане сједнице, те појава више представника ОСИ из Србије у Скупштини Србије има своју тежину на свијест представника народа у Народној скупштини Србије да се треба позабавити и снажније деловати на решавање проблема ОСИ који су такође грађани Србије.

Што се тиче значаја учешћа представника локалне организације на овом састанку мислим да је сувишно и говорити, јер то има велики значај за озбиљност и прихватање организације да се залаже за права и проблеме ОСИ на локалу и шире. За убудуће бих предложио да се планира вријеме за дискусију, па би се можда чули проблеми из унутрашњости на једном таквом скупу како би таква информација дошла до оних до којих би требала доћи. То би имало вишеструки значај за креирање политика и активности на решавању проблема.

У целини речено, много сам вам захвалан на позиву и планирању овакве активности кроз пројекат, када то није другачије регулисано, а надам се да ће се временом стећи услови и јавити предлози за организацију сличних активности и на други начин. Срдачан поздрав за моје пријатеље и колеге из Београда!

Хамед Нуковић, Председник удружења ОСИ “Једнакост”

Хамед Нуковић, удружење ОСИ “Једнакост” у Народној скупштини са колегицама Светланом Влаховић, Савез МНРО Србије и Лепојком Чаревић Митановски, организација „...Из круга“ Србија

Анекс 1 Изјава сагласности

Народни посланици су приликом приступања Групи потписали следећу

Изјаву сагласности:

Ја, народни посланик/ца _____, добровољно се прикључујем **Групи за унапређење права, положаја и квалитета живота особа са инвалидитетом** чији су основни циљеви да:

1. Унапреди законодавни оквир, израду, примену и надзор над јавним политикама у складу са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом
2. Унапреди комуникацију и сарадњу са представницима организација особа са инвалидитетом у процесу креирања политика и законодавства од значаја за остваривање права особа са инвалидитетом
3. Афирмише принципе самосталног живота у Парламенту и у јавности и свест о чињеници да су особе са инвалидитетом носиоци права, а да обавезе за изједначавање положаја и статуса грађанки и грађана са инвалидитетом имају органи власти, који, у складу са Конвенцијом, гарантују пуно и ефикасно остваривање тих права

Разумем и подржавам слоган инвалидског покрета “Ништа о нама без нас” и настојаћу да се, у оквиру својих посланичких активности редовно, континуирано и благовремено консултујем са организацијама ОСИ о свим питањима која се буду разматрала у Народној скупштини Србије а релевантна су и за ОСИ и њихов положај и учешће у доношењу одлука, имајући у виду разноврсност потреба и ставова унутар инвалидског покрета.

Подржавам филозофију и праксу самосталног живота особа са инвалидитетом као цивилизацијску и грађанску тековину која је глобално прихваћена усвајањем Конвенције о правима особа са инвалидитетом, а оличена је у члану 19. Самосталан живот и укључивање у заједницу Конвенције о правима особа са инвалидитетом, који наводи да:

“Државе стране уговорнице ове конвенције признају једнако право свим особама са инвалидитетом да живе у заједници, да имају једнак избор као и други и предузеће ефикасне и одговарајуће мере да особама са инвалидитетом олакшају потпуно уживање овог права и њихово потпуно укључивање и учешће у заједници”.

Потпис _____ Датум _____

Корисна свеска број 2

Преглед прописа од значаја за особе са инвалидитетом са посебним освртом на приоритете у областима приступачности, образовања, здравствене заштите, запошљавања, социјалне заштите и сервиса подршке особама са инвалидитетом

Увод

Најновија истраживања Светске здравствене организације (СЗО) и Светске банке (СБ) из јуна 2011. године показују да особе са инвалидитетом чине око петнаест процената светске популације.¹

Дакле, у свету данас живи **око милијарду особа са неким обликом инвалидитета**. Републички завод за статистику наводи да, према подацима пописа становништва спроведеног на територији Републике Србије без територије АП Косово и Метохија, у Србији живи 571780 особа са инвалидитетом, које чине 8 % становништва.² Ови подаци очито се не поклапају са статистикама СЗО и Еуростата, јер је било пропуста у обуци анкетара како да поставе ова опциона питања. Чак 119.482 особе нису желеле да одговарају на ова питања. Искусвени подаци указују на то да је број особа са инвалидитетом у Србији сигурно већи.

Инвалидност је друштвени феномен чији се концепт мењао са развојем људског друштва и проистиче из интеракције особа са физичким, сензорним, интелектуалним оштећењима са окружењем, које су услед различитих друштвених баријера - физичких, комуникацијских, психосоцијалних и других - доведене у неравноправан положај, потпуно онемогућене или делимично ограничене у вршењу животних активности и пуном учешћу у свим сферама друштвеног живота.

Особе са инвалидитетом су особе са урођеним или стеченим физичким, сензорним, интелектуалним и психосоцијалним оштећењима које су услед разних баријера у друштву потпуно онемогућене или делимично ограничене у вршењу животних активности и пуном и равноправном учешћу у свим сферама друштвеног живота. Особама са инвалидитетом припадају сва људска права као и осталим особама без инвалидитета.

Представници инвалидског покрета Србије на европској манифестацији „Вожња за слободу“ у Стразбуру 2011. године

¹ *World Report on Disability, World Health Organization and World Bank, New York, Geneva, 2011.*

² *ИНВАЛИДИТЕТ: Подаци по општинама и градовима, Републички завод за статистику, Београд, 2013.*

Неке од приоритетних области од интереса за особе са инвалидитетом

Најзначајнији документ међународног права који уређује положај особа са инвалидитетом јесте **Конвенција о правима особа са инвалидитетом**. Генерална скупштина Уједињених нација је разматрала и усвојила Конвенцију о правима особа са инвалидитетом 13. децембра 2006. године. Конвенција је отворена за потпис и ратификацију 30. марта 2007, а ступила је на снагу 3. маја 2008. године. До 20. фебруара 2014. Конвенцију су ратификовале 141 страна уговорнице. Поред бројних држава чланица УН, Конвенцију је 23. децембра 2010. ратификовала и Европска унија. Ово је први међународни инструмент о људским правима који је ратификовала једна регионална организација за сарадњу.

Република Србија потписала је Конвенцију о правима особа са инвалидитетом и Опциони протокол 17. децембра 2007. године, а после усклађивања прописа наше земље, Народна скупштина усвојила је законе о потврђивању Конвенције и Опционог протокола 29. маја 2009. године. После депоновања ратификационих инструмената код генералног секретара УН, Конвенција и Опциони протокол почели су да важе између Србије и осталих страна уговорница од 31. јула 2009. године.

Ова Конвенција представља први, правно обавезујући документ који експлицитно признаје право учешћа особа са инвали-

дитетом у животу у заједници. Ова чињеница представља победу глобалног инвалидског покрета. Ипак, претварање ове обавезе у стварност није увек једноставно и многе су особе са инвалидитетом, нажалост, и даље искључене из друштва јер још увек недостаје довољан степен подршке да би се пуно учешће особа са инвалидитетом у Србији остварило у складу са чланом 19 Конвенције:

Члан 19.

Самосталан живот и укључивање у заједницу

Државе стране уговорнице ове Конвенције признају једнако право свим особама са инвалидитетом да живе у заједници, да имају једнак избор као и други и предузеће ефикасне и одговарајуће мере да особама са инвалидитетом олакшају потпуно уживање овог права и њихово потпуно укључивање и учешће у заједници, укључујући обезбеђење:

- (а) особе са инвалидитетом имају могућност избора боравишта, као и на то где и са ким ће живети, равноправно са другима, и да не буду обавезне да живе у неким конкретним животним условима;*
- (б) особе са инвалидитетом имају приступ већем броју кућних, резиденцијалних и других услуга за пружање подршке од стране заједнице, укључујући личну помоћ која им је потребна за живот и укључивање у заједницу, као и спречавање изолације или изопштавање из заједнице;*
- (ц) услуге и олакшице које заједница пружа становништву у целини буду под истим условима доступне особама са инвалидитетом и да задовољавају њихове потребе.*

Прописе од значаја за особе са инвалидитетом можемо наћи у практично свим областима друштвеног живота. Овом приликом посебну пажњу посвећујемо прописима који уређују области **приступачности, образовања, здравствене заштите, запошљавања, социјалне заштите и сервиса подршке особама са инвалидитетом.**

Приступачност

Суад Захиловић, ИЦ ЛОТОС, Тузла, са псом водичем за следеће особе, Конференција о приступачности, Београд 2005.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом чланом 9 изузетно детаљно уређује материју **приступачности јер приступачност представља један од суштинских предуслова за пуно и равноправно учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота. Државе потписнице предузеће одговарајуће мере да особама са инвалидитетом, на основу једнакости са другима, осигурају приступ изграђеном окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информацијске и комуникацијске технологије, као и другим услугама и погодностима намењеним јавности. Ове мере које укључују идентификацију и уклањање препрека приступачности између осталог се примењују на:**

- (а) зграде, путеве, превоз и друге унутрашње и спољне погоне и постројења, укључујући школе, стамбене објекте, медицинска здања и радна места;

- (б) информације, комуникације и друге услуге, укључујући електронске услуге и службе за случај ванредних ситуација.

Став 2. члана 9. даље уређује неке од конкретних мера које ће државе предузимати како би осигурале приступачност за особе са инвалидитетом.

Законодавни оквир Републике Србије за приступачност физичког окружења у значајној је мери усклађен са одредбама Конвенције УН. Ипак, **одредбе о механизмима надзора нису довољно разрађене па их треба дорадити и ојачати.**

- » Одредбе Закона о планирању и изградњи и пратећих подзаконских аката о механизмима надзора над поштовањем стандарда приступачности требало би разрадити уз дефинисање јасних критеријума, овлашћења, процедура и дужности вршења надзора.
- » Неопходно је усвојити Национални акциони план за уклањање баријера и локалне и регионалне стратегије за приступачност.
- » Неопходно је улагати континуиране напоре на едукацији стручне јавности, органа надлежних за надзор над поштовањем стандарда приступачности и самих особа са инвалидитетом и активиста њихових организација.

Законодавни оквир Републике Србије за приступачност јавног превоза у области авио саобраћаја и железничког саобраћаја донекле је усклађен са одредбама Конвенције УН. Законодавни оквир Републике Србије за приступачност друмског саобраћаја није усклађен са одредбама Конвенције УН јер закони из ове области не садрже одредбе о приступачности.

- » Неопходно је допунити одредбе Закона о друмском саобраћају како би се унеле одредбе о гарантовању приступачности за путнике са инвалидитетом.

Законодавни оквир Републике Србије за приступачност информација и комуникација, укључујући јавне ТВ сервисе, делимично је усклађен са одредбама Конвенције УН. Закон о јавном информисању и Закон о електронским комуникацијама садрже квалитетне опште норме о обезбеђивању једнаког приступа особама са инва-

лидитетом јавним информацијама и електронским комуникацијама али те уопштене одредбе треба даље разрадити.

Неопходно је разрадити опште одредбе о доступности јавних информација и електронских комуникација особама са инвалидитетом и донети подзаконска акта са прецизнијим техничким смерницама како јавне информације и електронске комуникације учинити приступачним особама са инвалидитетом.

Слика 2: Када нема рампе, петорица љубазних службеника уноси особу у инебалидским колицима у зграду Народне скупштинезграде у Краља Милана. На овом месту је постављена покретна платформа априла 2007. и омогућен несметан прилаз до сале за пленарне седнице.

Законодавни оквир Републике Србије за приступачност услуга намењених јавности делимично је усклађен са одредбама Конвенције УН. Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом изузетно квалитетно уређује забрану дискриминације особа са инвалидитетом у области приступа услугама намењених јавности али недостају подзаконски акти и техничке норме којима би се осигурала приступачност роба, добара и услуга.

- » Потребно је усвојити Закон о употреби знаковног језика.
- » Потребно је разрадити и усвојити подзаконске акте и техничке норме којима би се осигурала приступачност роба, добара и услуга.
- » Потребно је усвојити Закон о кретању слепих особа уз помоћ пса водича.

Образовање

Право на образовање ОСИ детаљно је уређено чланом 24. Конвенције о правима особа са инвалидитетом. Конвенција афирмише право ОСИ на образовање без дискриминације и на основу једнакости са другима, уз пружање разумних прилагођавања ученицима са инвалидитетом, дајући предност инклузивном образовању, али не забрањујући изричито ни специјално образовање у изузетним околностима. Она инсистира на **обуци наставног и другог кадра запосленог у образовним установама и обезбеђивању приступачних информација и комуникација у школама у форматима доступним деци и младима са инвалидитетом.**

Према извештају канцеларије Повереника за заштиту равноправности нормативни оквир у области образовања и васпитања деце са сметњама у развоју и инвалидитетом углавном је комплетиран, али су **евидентне тешкоће у области примене законских решења, посебно у области обезбеђивања додатне подршке регулисане Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику**³. Неке врсте подршке, као што су лични пратилац детета, педагошки асистент и друге подршке које захтевају додатна финансијска средства заправо не постоје на локалном нивоу, нити су на било који начин регулисане или испланиране. Ускраћивање додатне подршке ставља дете са сметњама у развоју у неповољан положај у односу на децу широке популације и утиче како на квалитет образовања тако и на њихов равноправан положај. Приметна је неусклађеност законодавног оквира и могућности које су прописане за квалитетно образовање деце са сметњама у развоју са реалном ситуацијом у пракси, односно, мишљењима интерресорне комисије за обезбеђивање додатне образовне, здравствене и со-

³ „Сл. гласник РС“, бр. 63/2010

цијалне подршке детету/ученику, ресурсима образовних установа и локалних заједница.⁴

Током јавне расправе 2013. о нацртима Закона о основном образовању, Закона о средњем образовању и Закона о образовању одраслих Национална организација особа са инвалидитетом Србије НООИС предложила је усвајање 14 амандмана на предлог Закона о основном образовању, 7 амандмана на предлог Закона о средњем образовању и 4 амандмана на предлог Закона о образовању одраслих, од којих су неки били и усвојени.

» Пошто надлежно министарство није прихватило већину предлога, неопходно је да Народна скупштина предузме нужне кораке ради измена и допуна поменутих закона ради њиховог пуног усклађивања са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

Здравствена заштита

Конвенција предвиђа да све ОСИ имају право на уживање највишег могућег стандарда здравља без дискриминације по основу инвалидности. Мере за остварење овог права детаљно су уређене чланом 25. Конвенције. Особе са инвалидитетом требало

⁴ Видети Мишљење са препоруком Заштитника грађана бр. 14-2755/12 од 6. децембра 2012. године, упућено Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Министарству рада и социјалне политике и Министарству здравља за остваривање додатне подршке ученицима са сметњама у развоју у систему образовања, http://www.ombudsman.pravodeteta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=475%3A2012-12-05-16-48-54&catid=40%3A2012-04-09-12-59-47&Itemid=85&lang=sr (приступљено 7. марта 2013. године)

би да уживају равноправан приступ општим услугама здравствене заштите намењене свим грађанима, као и приступ специфичним здравственим услугама, укључујући медицинску рехабилитацију, примерене њиховим стањима и оштећењима. Конвенција инсистира и на обуци медицинског особља.

Закон о здравственом осигурању Републике Србије у највећој је мери усклађен са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

» У одредбама о заштити репродуктивног здравља требало би изричито апострофирати особе са инвалидитетом, нарочито жене са инвалидитетом, као једну од маргинализованих друштвених групација којима треба осигурати равноправан приступ услугама репродуктивног здравља, на чему и Конвенција инсистира. Чланом 41. који предвиђа бесплатне стоматолошке услуге требало би те услуге изричито гарантовати и особама са инвалидитетом.

Чланом 38. Закона о здравственом осигурању била је уређена изузетно осетљива материја медицинских огледа. Они се могу вршити само над пунолетним пословно способним пацијентима који су дали пристанак за оглед. Изузетно, ако је то у непосредну корист пацијента, уз сагласност законског заступника могу се вршити огледи и над малолетним и пословно неспособним лицима. Ова одредба није била у складу са духом Конвенције о правима ОСИ и на иницијативу Националне организације ОСИ Србије избрисана је приликом измена и допуна Закона. Парадоксално, чланом 25. став 5 новог Закона о правима пацијената из 2013. спорна одредба је враћена у текст закона па право Републике Србије поново није у складу са одредбама Конвенције о правима ОСИ.

» Да би се закон поново ускладио са Конвенцијом неопходно је да Народна скупштина што пре стави ван снаге спорне одредбе члана 25., става 5 Закона о заштити права пацијената.

Током јавне расправе о нацрту Закона о заштити лица са менталним сметњама Национална организација ОСИ Србије предложила је усвајање 14 амандмана на предлог Закона.

Пошто надлежно министарство није прихватило већину предлога, неопходно је да Народна скупштина предузме нужне кораке ради измена и допуна поменутог Закона ради његовог пуног усклађивања са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом, између осталог како би се избегле могуће непријатности приликом предстојећег испитивања Иницијалног извештаја о спровођењу Конвенције у Србији пред Комитетом УН за права ОСИ.

Запошљавање

Конвенција о правима ОСИ чланом 27. изузетно детаљно уређује мере за остваривање права на рад и сродних права ОСИ, а посебан нагласак ставља на забрану дискриминације у овој области, једнаке услове, запошљавање на отвореном тржишту рада, samozapošljavanje, подстицаје за послодавце. У мају 2009. усвојен је нови Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању ОСИ, који је у складу са одредбама Конвенције.

Иако се великој већини ОСИ признаје право на рад, особама са инвалидитетом које су потпуно лишене пословне способности није доступно право на рад. Ове особе не могу да се укључе у тржиште рада, нити заснују радни однос, те немају могућност за стицање средстава за живот.

» Потребно је размотрити измене и допуне Породичног закона, о чему се више говори у сегменту „Социјална заштита и сервиси подршке“.

Иако се и на Републику Србију, као послодавца, односи Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању ОСИ, па је обавезна да испуни обавезу запошљавања, на основу Правилника о начину праћења извршавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом и начину доказивања извршавања те обавезе, своју обавезу запошљавања држава остварује одређивањем средстава у буџету за текућу годину, а уколико су одређена средства у буџету за ту годину мања од потребних, за наредну годину се планирају средства увећана најмање за износ те разлике. На тај начин не подстиче се запошљавање ОСИ у јавном сектору.

Процена радне способности се и даље претежно базира на медицинском моделу, информације које се односе на утицај медицинског стања на радну способност није довољно развијен и индивидуализован.

» Приликом разматрања евентуалних измена Закона о раду, не сме се умањивати постојећи законом гарантован ниво заштите права особа са инвалидитетом. Те измене могу се искористити и за развијање концепта разумних прилагођавања радног места и процеса рада, у складу са одредбама Конвенције и разматрање могућности враћања одредби о четворочасовном радном времену за ОСИ.

Пример налепнице коју користе послодавци који запошљавају ОСИ у другим земљама као део афирмативне акције

Социјална заштита и сервиси подршке

Особе са инвалидитетом имају право на адекватан стандард живљења. Конвенција ово право и социјалну заштиту уређује изу-

зетно детаљно чланом 28, предвиђајући низ мера. Овде је реч о економско-социјалним правима која се реализују постепено.

Особе са инвалидитетом, односно породице које у свом саставу имају особу са инвалидитетом, заузимају посебно место међу сиромашнима. Трошкови живота ових породица далеко су већи од трошкова живота породица без чланова са инвалидитетом.⁵

Закон о раду из 2005. предвиђа право родитеља деце са тежим инвалидитетом да после искоришћеног породилског одсуства и одсуства због бриге за дете може да одсутује са посла или да ради са скраћеним радним временом у периоду до навршене пете године детета (члан 96). Родитељ има право на зараду за радно време које проведе на послу, а за остатак времена има право на накнаду зараде сходно закону. Родитељ, старатељи и лице које се брине за дете оболело од церебралне парализе, дечје парализе, пlegије, мишићне дистрофије и друге тешке болести има право да ради са скраћеним радним временом не краћим од пола радног времена (члан 98).

Потребно је изменити ове одредбе и предвидети ово право док дете не пође у основну школу, дакле до навршене 7 године.

Закон о пензијском и инвалидском осигурању⁶ уређује обавезно пензијско и инвалидско осигурање а инвалидност дефинише као потпуни губитак способности за рад због промена у здравственом стању проузрокованих повредом на раду, професионалном болешћу, повредом ван рада или болешћу које се не могу отклонити лечењем или медицинском рехабилитацијом (члан 21).

Ова дефиниција супротна је одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом па је треба изменити и ускладити, са савременом дефиницијом инвалидности као интеракције између особе са одређеним оштећење и околиним баријерама које спречавају укључивање те особе у друштвену заједницу.

⁵ Ј. Тркуља (ур.), *Права особа са инвалидитетом*, Београд 2003, С. Јанковић, „Трошкови живота породице са инвалидним чланом“, стр. 316–318.

⁶ „Службени гласник РС“, бр 34/03, 64/04 и 84/04

Законом о финансијској подршци породици са децом предвиђена је накнада зараде за време одсуства са рада ради посебне неге детета и накнада трошкова боравка у предшколској установи за децу ометену у развоју. Ипак, Закон предвиђа да право на накнаду трошкова боравка у предшколској установи могу остварити само оне породице које за децу ометену у развоју већ примају дечји додатак (члан 24).

» Потребно је изменити ове одредбе.

Закон о социјалној заштити усклађен је са одредбама Конвенције али је надлежност за организовање сервиса подршке за ОСИ осим становања уз подршку пребацио на локалне самоуправе које често немају потребна знања, људских и финансијских ресурса нужних за организовање сервиса. Посебно је проблематично одсуство неких нових сервиса, изричито прописаних Конвенцијом о правима ОСИ, као што је сервис персоналних асистената, без којих особе са инвалидитетом не могу да буду равноправно укључене у локалну заједницу, да уче, раде, посећују установе социјалне, здравствене заштите, приступају органима јавне власти, учествују у културном и спортском животу заједнице.

» Република мора наћи начина и средстава да омогући функционисање сервиса социјалне заштите у локалним срединама, прописане Законом о социјалној заштити!

Породични закон садржи потпуно и делимично лишење пословне способности; старатељ као законски заступник доноси одлуке у име и за рачун штићеника.

» Потребно је изоставити потпуно лишење пословне способности и променити парадигму старатељства у институте подршке особама са интелектуалним и менталним потешкоћама.

Антонија Михајловић, корисница сервиса персоналне асистенције, промоција пројекта Заступање за сервис ПА, 2010.

Проф. др Маријана Пајванчић

Скупштински надзор над спровођењем законских решења и праћење примене у пракси механизма и политика за реализацију усвојених стратешких циљева и принципа

Увод

Ова Корисна свеска намењена је народним посланицама/цима као заступницама/цима народне воље, законодавцима али и вршиоцима надзора над спровођењем законских решења и примене у пракси различитих механизма и јавних политика којима се остварују законски и стратешки приоритети усвојени у Народној скупштини и реализују међународни принципи оличени у ратификованим конвенцијама.

Истовремено, ова свеска је намењена и представницама/цима локалних самоуправа који настоје да створе нормативне и институционалне претпоставке које представљају подесни оквир за реализацију политике једнаких могућности у локалној заједници – у средини која је грађанима и грађанкама најближа.

Због тога, ова свеска садржи информације о законском оквиру који се тиче заштите једнакости и равноправности особа са инвалидитетом у Србији, али и сасвим практична решења која помажу представницима локалних самоуправа да спроведу у дело актуелна законска решења.

Народна скупштина Републике Србије значајно је унапредила нормативне стандарде који афирмишу једнакост и равноправност грађана Србије. Ипак, ови релативно нови закони подразумевају постојање механизма који доприносе примени на локалу, што није увек једноставно уз све друге обавезе и горуће приоритете локалних самоуправа.

Ова Корисна свеска служи управо томе да, ослањајући се на искуства различитих јединица локалне самоуправе и њихових добрих решења, помогне оним локалним самоуправама које за решењима трагају.

Услуга персоналних асистената за особе са инвалидитетом је једна од нових услуга у заједници препознатих у Закону о социјалној заштити опис за слику 22

Нормативни оквир - шта урадити на локалном нивоу и зашто?

Предлог одредби које би било пожељно укључити у нормативне акте локалне заједнице

Највећи број индивидуалних права грађана и грађанки остварује се у локалној средини у којој се непосредно задовољавају свакодневне потребе и интереси особа са инвалидитетом. То је разлог што институционалне аранжмане који се формирају на локалном нивоу треба прилагодити обавези локалних власти да и на локалном нивоу воде политику једнаких могућности за остваривање права и њихово уживање под једнаким условима и без дискриминације по основу инвалидитета.

Неке особе са инвалидитетом воле да играју, баш као и неке особе без инвалидитета

Први корак у том правцу је инкорпорирање институционалних аранжмана и пратећих процедура у статут општине, пословник скупштине локалне заједнице као и акте који регулишу статус и организацију месне заједнице.

Аргументација која говори у прилог установљавању институционалних механизма за остваривање права особа са инвалидитетом на локалном нивоу садржана је како у међународним документима, тако и у Уставу Републике Србије и Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом:

У Конвенцији о остваривању права особа са инвалидитетом посебно се наглашавају принципи које су земље потписнице овог документа прихватиле као полазиште на коме темеље своје активности у вези са правима особа са инвалидитетом, а који укључују:

- **Равноправност и недискриминацију** особа са инвалидитетом;
- **Обавезу државе да обезбеди пуно укључивање** особа са инвалидитетом у друштво као и њихово делотворно учествовање у социјалном животу, политичком животу као и у свим другим друштвеним активностима;
- **Стварање једнаких могућности учешћа** особа са инвалидитетом (жена и мушкараца) у остваривању људских права;
- **Стварање услова који обезбеђују могућност активног укључивања** особа са инвалидитетом у процесе доношења одлука посебно њихово активно учешће у процесу припреме као и процесу примене прописа, политика и мера као и других одлука везаних за питања која се непосредно односе на особе са инвалидитетом;
- **Приступачност** као основни предуслов за остваривање права без дискриминације;
- **Предузимање посебних мера** као инструмената вођења политике једнаких могућности како би се отклонила дискриминација особа са инвалидитетом и успоставиле једнаке могућности за остваривање слобода и права;
- **Обавезу укључивања организација** које окупљају особе са инвалидитетом у креирање и спровођење прописа који се односе на статус и права особа са инвалидитетом;

- **Обавезу државе да активно ради на поштовању принципа и примени права и слобода гарантованих Конвенцијом** као и да у том циљу доноси прописе и предузима друге мере неопходне за остваривање права особа са инвалидитетом.

Устав Републике Србије садржи више одредби релевантних за установљавање и изградњу механизма за остваривање права особа са инвалидитетом на локалном нивоу:

- Забрањује дискриминацију по било ком личном својству и изричито забрањује дискриминацију због психичког или физичког инвалидитета (члан 21. став 3);
- Обавезује општину и друге јединице локалне самоуправе да се старају о остваривању, заштити и унапређењу људских и мањинских права, укључујући и права особа са инвалидитетом (члан 190. став 3);
- Обавезује све државне органе, па и органе који се образују у локалним заједницама да воде политику једнаких могућности како би се обезбедила равноправност у остваривању права и слобода (члан 15);
- Допушта могућност да се установе посебне мере ради постизања равноправности лица или групе лица које су суштински у неједнаком положају, и изричито прописује да се посебне мере које служе постизању равноправности и отклањању дискриминације не сматрају дискриминацијом (члан 21. став 4);
- Регулације право грађана на бесплатну правну помоћ која је део система заштите људских и мањинских права (члан 67);
- Гарантује право општине и других јединица локалне самоуправе да самостално, у оквирима које прописују Устав и закон, регулишу уређење и надлежност својих органа и јавних служби (члан 179) што општини даје могућност да својим прописима установи и институције које ће на локалном нивоу бити надлежне за остваривање права особа са инвалидитетом;
- Установљава надлежност општине на подручју људских права чији садржај укључује право општине да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских и мањинских

права (члан 190. став 3) и у том контексту и отклањање дискриминације и остваривање права особа са инвалидитетом;

- Особама са инвалидитетом гарантује посебне услове рада и посебну заштиту на раду (члан 60. став 5).

Закон о забрани дискриминације особа са инвалидитетом, уз општу забрану дискриминације ОСИ⁷ и изричито прописивање да се дискриминацијом не сматрају посебне мере које се предузимају ради стварања једнаких могућности за остваривање права ОСИ, посебно наглашава:

- **Принцип једнакости** у остваривању права и обавеза;
- **Обавезу укључивања ОСИ у све сфере друштвеног живота** без дискриминације што укључује и одговарајуће обавезе органа локалне самоуправе;
- **Обавезу укључивања ОСИ у све процесе одлучивања** у којима се одлучује о њиховим правима и обавезама, па дакле, и процесе одлучивања који се одвијају на локалном нивоу у локалној заједници;
- **Обавезу органа јавне власти укључујући и органа који се формирају на нивоу локалне заједнице да ОСИ обезбеде једнаке могућности** уживања свих права и слобода;
- **Могућност доношења посебних аката** којима се прописују и установљавају посебне мере које доприносе стварању једнаких могућности за уживање свих слобода и права под једнаким условима што отвара могућност и органима локалне самоуправе да, у оквирима својих надлежности, и сами непосредно раде на стварању једнаких могућности и доносе посебне мере како би ОСИ могле у пуној мери и равноправно да остварују своја права у локалној заједници;
- **Обавезу органа локалне самоуправе да предузимају активности као и да креирају и усвајају посебне мере с циљем стварања једнаких могућности** за ОСИ и да у тим активностима обезбеде учешће ОСИ као и њихових удружења;
- **Обавезу јединица локалне самоуправе да подстичу оснивање служби подршке** за ОСИ ради повећања нивоа

⁷ Особа са инвалидитетом

самосталности ОСИ у свакодневном животу и стварања могућности да несметано остварују своје слободе и права под једнаким условима;

- **Обавезу јединица локалне самоуправе да предузму мере да се физичка средина, зграде, јавне површине и превоз учине приступачним ОСИ.**

Закон о забрани дискриминације као општи антидискриминациони закон припада групи антидискриминационих закона. Поред основних и општих питања која се односе на заштиту од дискриминације, овај Закон такође регулише више питања значајних за остваривање права ОСИ, а која се посебно односе на органе јавне власти укључујући и органе локалне самоуправе. То се посебно односи на:

- **Забрану узнемиравања и понижавајућег поступања** које вређа достајанство лица или групе лица по основу инвалидитета као једног од личних својстава, посебно ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење (члан 12);
- **Тешке облике дискриминације** међу којима су, у контексту обавеза локалне заједнице у остваривању права особа са инвалидитетом посебно значајни следећи облици дискриминације: пропагирање или вршење дискриминације од стране органа јавне власти као и у поступцима пред органима јавне власти па и пред органима локалне самоуправе (члан 13. став 1. тачка 2); вишеструка или укрштена дискриминација по основу два или више личних својстава (члан 13. став 1. тачка 5) што органима локалне власти налаже да у остваривању својих надлежности посебну пажњу обратe на стварање услова за отклањање овог вида дискриминације; поновљена дискриминација (дискриминација која је извршена више пута) као и продужена дискриминација (дискриминација која се одвоја у дужем временском периоду) (члан 13. став 1. тачка 6) и др.
- **Дискриминацију у поступцима пред органима јавне власти** као посебан вид дискриминације у вези са којом Закон на општи начин гарантује свакоме право на „једнак приступ и заштиту својих права пред судовима и органима јавне власти” што локалној заједници налаже обавезу да

ОСИ обезбеди услове за једнак приступ свим органима који делују на нивоу локалне заједнице (члан 15. став 1) и експлицитно прописује да се „дискриминаторско поступање службеног лица, односно одговорног лица у органу јавне власти, сматра тежом повредом радне дужности” (члан 15 став 2), што би налагало да се у одговарајуће прописе органа локалне самоуправе унесу одредбе у складу са овим законским решењем.

- **Дискриминацију у пружању јавних услуга** као посебан облик дискриминације који се манифестује на подручју пружања јавних услуга уколико правно или физичко лице одбије да пружи услугу или за пружање услуге тражи испуњавање услова који се не траже од других лица, или уколико се у пружању услуга неоправдано омогући првенство другим лицу или групи лица, што би у контексту обавезе локалне самоуправе да се стара о остваривању права грађана и грађанки у локалној заједници налагало да се идентификују пружаоци јавних услуга као и да се актом локалне заједнице пропишу њихове обавезе у вези са пружањем јавних услуга ОСИ (члан 17. став 1).
- **Дискриминацију у коришћењу објеката** као посебан облик дискриминације чије отклањање органима локалне заједнице, поред осталог, налаже да, у оквима својих надлежности, створе услове под којима ће ОСИ имати могућност да остваре право на једнак приступ објектима у којима се налазе седишта органа јавне власти, објекти у области образовања, здравства, социјалне заштите, културе, спорта, туризма, објекти који се користе за заштиту животне средине, за заштиту од елементарних непогода и сл. (члан 17. став 2).
- **Дискриминацију у употреби и јавних површина** као посебан облик дискриминације чије отклањање органима локалне заједнице, поред осталог, налаже да, у оквирима својих надлежности, ОСИ обезбеде право на једнак приступ парковима, трговима, улицама, пешачким прелазима и другим саобраћајницама и сл. (члан 17. став 2).
- **Дискриминацију у области образовања и стручног оспособљавања** као посебан облик дискриминације чије отклањање органима локалне заједнице да, у оквирима својих

надлежности, налаже да стварају услова да ОСИ под једнаким условима омогући упис у васпитно - образовну установу, да им се омогући праћење наставе као и учешће у другим васпитним односно образовним активностима, као и да се отклони неједнако поступање према ОСИ или неоправдано прављење разлике према њима (члан 19. став 2).

- **Дискриминацију ОСИ** као посебан облик дискриминације коју, уз посебан Закон о заштити права особа са инвалидитетом регулише и Закон о забрани дискриминације који акценат ставља на поступање „противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота”, као и на „судску заштиту од дискриминације особа са инвалидитетом” (члан 26. ставови 1 и 3).
- **Установљавање институције Повереника за заштиту равноправности** као самостални и независан орган чије су надлежности везане за заштиту права на равноправност (чланови 28 – 35).
- **Судску заштиту од дискриминације** коју регулише овај Закон употпуњује систем заштите права особа са инвалидитетом.

Удружења ОСИ имају значајну улогу у заштити права ОСИ

Због значаја овог питања за практичну примену људских права ОСИ и њихову ефективну заштиту, а имајући у виду да су

одредбе Закона о забрани дискриминације допуњујуће, у односу на Закон о заштити права ОСИ, као и да је за практично деловање и свакодневну активност организација и удружења које делују на остваривању и заштити права ОСИ ово питање посебно значајно, укатко се износе најважнија питања у вези са судском заштитом од дискриминације међу којима су покретање судског поступка (ко има право да покрене поступак пред судом); природа судског поступка (у ком року је суд дужан да започне одлучивање по тужби); месна надлежност суда (ком суду се тужилац обраћа); терет доказивања (на коме је обавеза да доказује кривицу у споровима за заштиту од дискриминације); привремене мере (ко, под којим условима и у ком року има право да од суда захтева издавање привремене мере).

1. Покретање судског поступка: активну легитимацију има свако ко је повређен дискриминаторским понашањем (члан 41. став 1), али то право имају и Повереник за заштиту равноправности као и организација која се бави заштитом људских права, односно права одређене групе лица (члан 46. став 1), па дакле и организације цивилног друштва чија је мисија везана за остваривање права ОСИ.

За разлику од појединца који се тужбом обраћа суду јер је повређен дискриминаторским понашањем право Повереника за заштиту равноправности као и организација које се баве заштитом људских права, па и организације које делују на подручју остваривања права ОСИ, да се тужбом обрате суду ради заштите од дискриминације је ограничено само на одређене тужбе и може се остваривати само ако су испуњени Законом прописани услови.

Повереник за заштиту равноправности као и организације које се баве остваривањем и заштитом људских права ОСИ могу суду поднети само следеће тужбе:

- Тужбу којом се од суда тражи забрана извршења радње од које прети дискриминација, тужбу којом се од суда тражи забрана даљег вршења радње дискриминације, односно тужбу којом се од суда тражи забрана понављања дискриминације (члан 43. став 1. тачка 1);
- Тужбу којом се од суда тражи утврђење да је тужени дискриминаторски поступао према тужиоцу или другоме; (члан 43. став 1. тачка 2);

- Тужбу којом се од суда тражи да наложи извршење радње ради уклањања последица дискриминаторског поступања” (члан 43. став 1. тачка 3)
- Тужбу којој се од суда тражи објављивање пресуде донете поводом неке од претходно наведених тужби (члан 43. став 1. тачка 5).

Поред тога, услов за подношење ових тужбу, у случају када се дискриминаторско понашање односи искључиво на одређено лице, јесте прибављање његовог пристанка за подношење тужбе које се даје у писменом облику (члан 46. став 2).

Потребно је посебно нагласити да тужбу којом се од суда захтева накнада материјалне и нематеријалне штете може поднети само лице које је повређено дискриминаторским поступањем, али не и Повереник за заштиту равноправности нити то право има организација која се бави заштитом људских права или права ОСИ (члан 46. став 1).

2. Природа судског поступка у коме се одлучује о заштити од дискриминације је специфична. О заштити од дискриминације суд одлучује по хитном поступку (члан 41. став 2).

3. Месна надлежност суда у поступку у коме суд одлучује о заштити од дискриминације је постављена алтернативно, како би се тужиоцима олакшао приступ суду (члан 42). Поред суда који има општу месну надлежност да одлучује у овим споровима, месна надлежност установљава се и за суд на чијем је подручју седиште односно пребивалиште тужиоца. То конкретно значи да би се у случају када тужбу подноси, на пример, организација односно удружење особа са инвалидитетом као организација која се стара о заштити права особа са инвалидитетом, могла (позивом на овај члан Закона) затражити месна надлежност суда на подручју на коме ова организација има своје седиште.

4. Терет доказивања у тужбама за заштиту од дискриминације регулишу два посебна правила која су уједно и међународни стандарди у овој области, а која су карактеристична за антидискриминационо законодавство.

- Правило према коме је терет доказивања да није дошло до повреде начела једнакости односно повреде начела једнаких права и обавеза на туженом, а не на тужиоцу под

условим да тужилац „учини вероватним да је тужени извршио акт дискриминације” (члан 45. став 2).

- Правило да се тужени не може ослободити од одговорности доказујући да није крив, уколико је суд утврдио да је извршен акт непосредне дискриминације или је та чињеница неспорна међу странкама у спору (члан 45. став 1).

5. Право подношења захтева суду за издавање привремене мере имају сви субјекти којима Закон о забрани дискриминације признаје активну легитимацију пред судом, дакле, поред лица које је повређено дискриминаторским понашањем то су још и Повереник за заштиту равноправности као и организације које се баве заштитом људских права укључујући и организације које делују на подручју остваривања и заштите права ОСИ.

Рок за подношење овог захтева је широко постављен. Захтев за привременим мерама може се истаћи не само приликом подношења тужбе суду већ и у току трајања судског поступка као и по окончању судског поступка, дакле све до момента док не буде спроведено извршење судске одлуке (члан 44. став 1).

У предлогу којим се захтева издавање привремене мере подносилац предлога има обавезу да „учини вероватним” да је мера која се тражи неопходна како би се спречила опасност од насиља због дискриминаторског поступања, односно да би се спречила употреба силе или настанак ненадокнадиве штете (члан 44. став 2).

Суд о предлогу којим се тражи привремена мера одлучује без одлагања, а најкасније у року од 3 дана од дана пријема захтева (члан 44. став 3).

1. Одредбе које се односе на остваривање права ОСИ на локалном нивоу које би требало уградити у статут општине

1.1. Општа одредба која гарантује остваривање права, посебно права на равноправност и забрањује директну и индиректну дискриминацију ОСИ у локалној заједници

Одредба статута општине која ближе регулише шта укључује садржај обавезе општине да се стара о остваривању људских и ма-

њинских права, требало би да буде систематизована у оквиру уводних и основних одредби статута општине, јер је начелне природе.

Одредба би могла да гласи:

„У оквиру својих надлежности, општина се стара о остваривању права особа са инвалидитетом, обезбеђује њихову равноправност и забрањује директну и индиректну дискриминацију особа са инвалидитетом на подручју општине.“

1.2. Општа одредба која дефинише обавезу локалне заједнице да, у складу са Уставом и законом, а у оквирима надлежности локалне заједнице и њених органа води политику једнаких могућности ради остваривања равноправности ОСИ и остваривања њихових права

Вођење политике једнаких могућности не представља обавезу која се остварује само на нивоу Републике или аутономне покрајине већ је то обавеза и локалне општине, градова као јединица локалне самоуправе. Стога би у прописе који регулишу права и дужности локалне заједнице прописане Уставом и законом и ближе регулишу шта чини њихову садржину, требало инкорпорирати и конкретизовати обавезе локалне заједнице да води политику једнаких могућности у оквиру својих надлежности. Због своје опште природе ова одредба би требало да нађе место у општим и основним одредбама статута локалне заједнице.

Одредба би могла да гласи:

“ Општина је дужна да, у оквиру својих надлежности, води политику једнаких могућности ради остваривања права особа са инвалидитетом као и отклањања свих облика неравноправности или неједнакости у положају и правима.”

1.3. Одредба која прописује могућност утврђивања и доношења посебних мера у локалној заједници, у оквирима у којима се креће надлежност локалне заједнице

Посебне мере које се предузимају ради постизања равноправности лица или групе лица које су суштински у неједнаком положају су инструменти, којима се води политика једнаких могућности која је предуслов за равноправност у ефективном ко-

ришћењу уставом и законом гарантованих права ОСИ. Локална заједница је такође један од субјеката који има уставну обавезу да води политику једнаких могућности. Посебне мере чији је циљ постизање равноправности су инструмент за остваривање те политике. Стога и локална заједница, у оквиру својих надлежности, треба да има могућност да утврђује и доноси посебне мере како би се постигла равноправност ОСИ на локалном нивоу и у оквиру локалне заједнице. Поред тога, неопходно је статутом локалне заједнице и изричито прописати да се посебне мере не сматрају дискриминацијом и да немају дискриминаторну природу. У противном посебне мере би се могле оспоравати пред Уставним судом као дискриминаторне. У систематици статута општине, одредба о посебним мерама и њиховој недискриминаторној природи требало би да буде сврстана у уводне, основне одредбе јер је у питању генерално правило.

Одредба би могла да гласи:

„Општина, у оквиру својих надлежности, утврђује и доноси посебне мере ради отклањања или ублажавања суштински неједнаког положаја особа са инвалидитетом и свих лица која се налазе у таквом положају.“

Локална заједница и њени органи прописаће процедуре које обезбеђују активно учешће и укључивање особа са инвалидитетом и њихових удружења у процес одлучивања о привременим мерама чији је циљ да створе једнаке могућности за остваривање права особа са инвалидитетом у локалној заједници.

Посебне мере које општина предузима у оквиру својих надлежности, не сматрају се дискриминацијом.”

1.4. Обавезе општине и њених органа да се старају о заштити и унапређивању остваривању права и слобода особа са инвалидитетом

Устав начелно обавезује локалну заједницу и органе локалне самоуправе да се старају о заштити, унапређивању и остваривању људских и мањинских права и слобода у локалној заједници. Ову обавезу локална заједница остварује у оквирима својих надлежности, а на основу Устава, закона и статута локалне заједнице. Како је Уставна одредба начелна, а Закон о локалној самоуправи није ближе одредио њен садржај, статут локалне заједнице је

општи правни акт који би могао да ближе регулише садржај послова који се остварују у оквиру ове надлежности локалне заједнице као и да пропише начин њеног остваривања.

Одредба би могла да гласи:

“Општина се у оквиру својих надлежности стара о заштити и унапређивању остваривања људских и мањинских права на подручју општине.

Општински органи, у оквиру својих надлежности посебно:

- прате остваривање слобода и права ОСИ на подручју општине;
- предлажу и предузимају мере за унапређивање остваривања слобода и права ОСИ на подручју општине;
- предлажу и предузимају мере за заштиту слобода и права ОСИ, старају се о организовању и организују заштиту ових права у општини;
- старају се о успостављању, изградњи и реализацији једнаких могућности у локалној заједници за остваривање права ОСИ као и свих других лица или групе лица које су суштински у неједнаком положају на подручју општине, посебно вишеструко дискриминисаних лица или група лица.

Као интегрални део система заштите права ОСИ на подручју општине се установљавају службе подршке за ОСИ, заштитник права грађана (омбудсман) и служба бесплатне правне помоћи.”

1. Право на једнаке могућности учешћа у одлучивању о јавним пословима, посебно укључивање особа са инвалидитетом и њихових удружења у одлучивање о питањима значајним за њихов статус и остваривање права у оквиру локалне заједнице

Право особа са инвалидитетом да учествују у одлучивању о јавним пословима, посебно њихово право да буду укључени у одлучивање о питањима значајним за њихов статус и права која остварују у локалној заједници, као једно од основних демократских права претпоставља право особа са инвалидитетом да имају једнаке могућности да активно учествују у јавном животу локалне заједнице, посебно да буду укључени (појединачно као и преко

удружења кроз која делују) када се доносе одлуке значајне за њихов статус и права која остварују у локалној заједници. Локална заједница и сама има могућности да промовише активно учешће особа са инвалидитетом у политичком животу локалне заједнице као и да њихово активно учешће у политичком животу подстиче и посебним мерама. У овом контексту локална заједница може и посебно промовисати и подстицати учешће вишеструко дискриминисаних група у јавном животу.

Одредба би могла да гласи:

„Особе са инвалидитетом имају право да, непосредно, кроз своја удружења као и своје непосредно изабране представнике, активно, под једнаким условима и без дискриминације учествују у одлучивању о пословима из домена надлежности општине.

Општина, у оквиру својих надлежности, може прописати посебне мере ради остваривања права из става 1 овог члана. Посебним мерама, општина нарочито се подстиче учешће у јавном животу ОСИ као и вишеструко дискриминисаних група.

Општински органи су дужни да приликом избора, именована и постављена о којима одлучују општински органи обезбеде заступљеност ОСИ. На свим изборним и именованим положајима у органима општине обезбеђује се заступљеност ОСИ.”

1.6. Установљавање институционалних механизма за остваривање права ОСИ у локалној заједници

Важан предуслов за вођење политике једнаких могућности у локалној заједници и обезбеђивање услова за остваривање права ОСИ, као и да се обезбеди активан ангажман на остваривању равноправности ОСИ јесу **институционални аранжмани** који укључују формирање институција (савети, тела, комисије и сл.) за остваривање права ОСИ на локалном нивоу. Основни задатак институционалних механизма за остваривање права ОСИ на локалном нивоу је да се старају о унапређењу и постизању равноправности ОСИ, као и реализацији њихових права у локалној заједници, у оквиру послова који су у надлежности локалне заједнице и њених органа.

Приликом опредељивања за конкретно решење које ће се установити у локалној заједници потребно је имати у виду два

подједнако важна захтева која треба ускладити и њихов однос оптимализовати:

Први је захтев да се локални механизми за остваривање права ОСИ формирају као део свеукупне структуре локалне власти како би имали могућност да непосредно суделују у одлучивању о питањима из надлежности локалне самоуправе (тело при скупштини општине), како би могли оперативно да суделују у процесу предлагања одлука као и да се непосредно ангажују на њиховој практичној примени (тело при општинској управи или као једна од служби председника општине / градоначелника) и како би могли да непосредно реагују у случају кршења забране дискриминације ОСИ или повреде права која статут и други прописи општине ОСИ (нпр. особа при канцеларији локалног заштитника права грађана – омбудсмана), као и да у месним заједницама активно и непосредно раде на остваривању равноправности и свих права ОСИ (нпр. контакт особа или тело при савету месне заједнице) и

Други је захтев за рационалним и ефикасним обликом организовања и деловања као и рационалним коришћењем локалних ресурса.

При избору конкретног решења пожељно је руководити се конкретним приликама и потребама у локалној заједници у којој се образује институционални механизам за остваривање права ОСИ. Полазећи од таквог приступа у статуту општине⁸ треба начелно установити могућност формирања локалних институционалних механизма за остваривање права ОСИ, садржински конкретизовати и ближе одредити њихове основне надлежности, начелно гарантовати буџетску подршку за њихову активност и упутити на одлуку као општи акт који ближе регулише друга питања од значаја за статус, надлежности и начин рада институционалних механизма за остваривање права ОСИ на локалном нивоу.

⁸ Закон о локалној самоуправи и Закон о забрани дискриминације ОСИ не регулишу институционалне механизме за остваривање права ОСИ на локалном нивоу. Ову материју би требало регулисати законом и тако обезбедити стабилност локалних механизма за остваривање права ОСИ како опстанак ових институција не би најдиректније зависио од промене скупштинске већине у локалној заједници. Поменути закони, међутим, не забрањују формирање оваквих институционалних механизма у локалној заједници. У условима када то закони нису регулисали, статут општине може поставити правни оквир за њихово установљавање на локалном нивоу

Одредба статута би могла да гласи:

“У општини се образују институционални механизми за остваривање права особа са инвалидитетом.

- *Институционални механизми за остваривање права ОСИ се старају о остваривању равноправности ОСИ као и њихових права у локалној заједници и у оквиру надлежности локалне заједнице активно суделују у одлучивању о питањима значајним за остваривање равноправности и права ОСИ, посебно вишеструко дискриминисаних особа и у том циљу:*

- *учествује у креирању, предлаже, разматра и даје мишљење на предлоге одлука и других прописа и општих аката општине, са становишта остваривања равноправности и права ОСИ и њиховог утицаја на положај и реализацију права ОСИ и вишеструко дискриминисаних особа у локалној заједници;*

- *учествује у креирању, предлаже, разматра и даје мишљење на стратешке документе општине (план и програм развоја општине; просторни и урбанистички планови; буџет; инвестициона политика и капитална улагања, запошљавање, информисање, култура, спорт и физичка култура и др.) са становишта остваривања равноправности и права ОСИ и утицаја који имају на њихов положај и права у локалној заједници;*

- *учествује у креирању, предлаже, разматра и даје мишљење о посебним мерама које општина предузима у оквиру својих надлежности ради унапређења равноправности ОСИ и успостављању једнаких могућности за остваривање њихових права у свим областима друштвеног живота, а нарочито унапређења равноправности вишеструко дискриминисаних особа;*

- *учествује у креирању индикатора и прати остваривање општинских прописа, стратешких докумената општине, буџета као и ефекте посебних мера на остваривању равноправности ОСИ и њихових права која се остварују у општини;*

- активно суделује у најширој јавности у оквиру локалне заједнице на промоцији принципа равноправности ОСИ, остваривању њихових права и превазилажењу стереотипа;

- *предлаже програме, организује и активно суделује у организовању перманентне обуке запослених у општинским службама на подручју остваривања равноправности ОСИ;*

- *иницира, предлаже, разматра предлоге и даје мишљење о предлозима за изборе и именовања у органе управљања и на руководећа места са становишта остваривања права на заступљеност и равноправно учешће ОСИ у политичком животу општине (општинска управа, јавне службе, управљачке структуре у школама, здравственим установама и установама социјалне заштите, установама културе и др.);*

- *прати поштовање и примену међународних стандарда о равноправности ОСИ и њихових права у локалној заједници у прописима, политици и мерама које предузима општина и њени органи нарочито у областима: образовања, здравства, рада и запошљавања, људским правима, учешћа у политичком животу и заступљености на местима одлучивања, финансијама и буџету, институцијама и др., јавно указује на кршење међународних стандарда и предлаже мере за њихово поштовање и примену;*

- *сарађује са локалним механизмима за остваривање права ОСИ у другим општинама;*

- *обавља и друге послове из домена надлежности општине, а који се односе на остваривање равноправности ОСИ и остваривање њихових права у општини, прописане Уставом, законом и статутом општине.*

Својом одлуком општина ближе регулише институционане механизме за права ОСИ који се образују у општини, одређује њихов састав, прописује начин избора њихових чланова, операционализује њихове надлежности, уређује организацију и начин рада и регулише друга питања од значаја за локални институционални механизам за остваривање права ОСИ.“

2. Шта би било потребно прецизирати пословничким одредбама?

Пословником скупштине општине и пословником локалног институционалног механизма за остваривање права ОСИ требало би регулисати следећа питања:

1. Организациона питања:

1.1. Установити стално радно тело скупштине општине за права ОСИ (и једнаке могућности).

Евентуално, ако постоје могућности установити место саветника/це председника СО за права ОСИ, која би била особа са инвалидитетом.

1.2. Регулисати број и структуру чланова/ца који улазе у састав овог тела.

Било би пожељно да то тело има две врсте чланова/ца: чланови/це који улазе у стални састав и чланови/це који улазе у проширени састав. Њихов статус би се разликовао. Чланови/це сталног састава би имали већи капацитет права. Они би имали право да учествују у одлучивању. Чланови/це проширеног састава би имали право да учествују у дискусији, да дају предлоге и подносе иницијативе, али не би имали право да учествују у одлучивању.

- Стални састав ових тела би био мешовит и њега би требало да чине и жене и мушкарци изабрани по принципу паритета (50% жена и 50% мушкараца) као и представници/це удружења ОСИ.

- Проширени састав би чинили експерти и експерткиње за поједине области с обзиром на тему која је на дневном реду. Било би потребно саставити листу експерата - познавалаца проблематике из области значајних за остваривање права ОСИ. Са те листе коју би требало унапред утврдити на седницу би се позивали познаваоци области која се разматра на седници (на пример: здравство, образовање, информисање, запошљавање и др.)

1.3. Регулисати поступак избора чланова/ца тела.

1.4. Ближе одредити послове и области које спадају у надлежности скупштинског радног тела за права ОСИ. Надлежност би било целисходно одредити следећи два основна критеријума:

- По областима (нпр. планови и програми развоја, локалне стратегије и стратешки документи, буџет, образовање, социјална заштита, здравствена заштита и др.)
- По квалитету и капацитету овлашћења (нпр. покретање иницијатива, подношење предлога, разматрање докумената и материјала који ће се наћи на дневном реду скупштине општине, давање мишљења о питањима која ће се разматрати на седници скупштине општине, учешће у одлучивању у тачно одређеним случајевима – првенствено када се ради о правима ОСИ и стратешки важним документима који непосредно утичу на њихов статус и права и сл.).

2. Процесна питања⁹ - установити и регулисати процедуре одлучивања које обезбеђују:

2.1. Институционални оквир и процесне претпоставке које омогућују да се под једнаким могућностима реализује право ОСИ и њихових удружења да, у складу са законом учествују у поступку одлучивања и доношења одлука који омогућује да се питања од значаја за њихов статус, права и потребе решавају равноправно, непристрасно, правично и у прихватљивом року.

2.2. Установити и регулисати сет минималних процесних стандарда који стварају повољан амбијент у коме је под једнаким могућностима омогућено равноправно учешће ОСИ и њихових организација у одлучивању као нпр:

- Право скупштинског тела за права ОСИ на једнак приступ свим информацијама и материјалима који су релевантни

⁹ Основна правила процедуре који се наводе у тексту могу се аналогно и уз минималне корекције применити и на позицију других институционалних механизма за остваривање права ОСИ. У тим случајевима процесна правила би била установљена пословником тела у оквиру којег се образује локални механизам за остваривање права ОСИ, или непосредно у пословнику о раду локалног механизма за остваривање права ОСИ.

за одлучивање и обавеза општинских служби да то обезбеде и доставе овом телу пре усвајања одлуке.

- Установити процедуре које обезбеђују редовно, благовремено и потпуно обавештавање радног тела о питањима за која се планира да се уврсте у дневни ред скупштинског заседања, користећи савремене технике комуникације.
- Обавеза предлагача одлуке да образложи свој предлог, као и да саставни део образложења буде везан и за сагледавање ефеката (потенцијалних последица) које ће примена одлуке имати на статус и права ОСИ.
- Успостављање процесних правила која се посебно односе на планирање активности и рада скупштине општине, која ће омогућити укључивање скупштинског тела за остваривање права ОСИ или барем председника/це овог тела у креирање агенде и питања која ће се наћи на дневном реду седнице скупштине општине.
- Процесна правила која укључују обавезе консултовања скупштинског тела за остваривање права ОСИ у обликовање локалних политика, креирање стратешких планских докумената локалне заједнице, процес креирања и усвајања буџета, усвајање одлука из оних области друштвеног живота које су посебно значајне за статус и права ОСИ а налазе се у надлежности локалне заједнице и њених органа.
- Установити посебна процесна правила која ће, у материји која чини надлежност скупштине општине, омогућити консултовање вишеструко дискриминисаних лица и њихово укључивање у процес одлучивања у општини посебно када се ради о одлукама које се непосредно односе на њихов статус и права.
- У зависности од питања које је на дневном реду и на образложени захтев скупштинског тела за остваривање права ОСИ, односно на захтев одређеног броја одборника/ца, отворити могућност да се у вези са питањима која су посебно значајна за статус и права ОСИ, у вези са конкретним питањем посебно организује консултовање удружења ОСИ.

Др Дамјан Татић, Михајло Пајевић и Видан Данковић на састанку о приступачности, пројекат Усклађивање законодавства са Конвенцијом УН, 2003. Београд

2.3. Ближе одредити начин остваривања консултација (форму у којој се консултације организују) и дефинисати, одредити обим и квалитет консултација који ближе одређује њихову природу¹⁰ и ситуира их у процес одлучивања уз јасно одређивање њихове улоге у том процесу. У зависности од питања које је на дневном реду скупштине општине као и зависно од тога какав утицај односно последице би одлука скупштине општине имала на права ОСИ, потребно би било конкретизовати и квалитет и обим овлашћења скупштинског тела за остваривање права ОСИ у процесу консултовања. Облици консултовања би могли бити:

- Организовање претходне расправе о предлогу;
- Захтев за организовањем јавне расправе о предлогу уз укључивање удружења ОСИ;
- Давање мишљења о предлогу;
- Подношење амандмана на предлог;

¹⁰ нпр. мишљење, иницијатива, предлог амандмана и сл.

- Подношење властитог предлога (иницијативе);
- Давање сагласности на одлуку и регулисање последица у случају када сагласност изостане: усвајање одлуке није могуће без сагласности (блокирање процеса одлучивања); враћање одлуке на поновно разматрање (процедура за излазак из блокаде процеса одлучивања);
- Право подношења захтева за расписивање општинског референдума (претходног, накнадног, факултативног, обавезног, саветодавног) уколико је неко питање посебно значајно за статус и права особа са инвалидитетом и др.

3. Шта би било пожељно регулисати у одлуци општине која регулише начин избора органа месне заједнице или статут месне заједнице?

У одлуци или другом општем правном акту којим општина регулише статус месних заједница, избор њихових органа и послове који су у њиховој надлежности, посебно када су у питању сеоске месне заједнице, било би корисно регулисати:

1. Могућност избора контакт особе задужене за питања везана за остваривање права ОСИ у месној заједници.
2. Као део правила која регулишу избор органа месне заједнице регулисати гарантовање равноправног учешћа ОСИ у одлучивању о пословима који спадају у надлежности месне заједнице.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

- примери могућности на локалном нивоу –

У овом делу представљени су различити модалитети институционалних механизма за остваривање права ОСИ који би могли бити формиран на локалном нивоу.

ПРИМЕР 1:

Скупштинско тело за права ОСИ као стално радно тело скупштине локалне заједнице

1.1 Састав

Састав скупштинског тела за права ОСИ требало би да задовољи више критеријума.

- Ово радно тело не би требало да има велики број чланова како би могло да ради ефикасно.

- У састав радног тела би требало да уђе одређени број одборника/ца.

- Било би неопходно у састав овог радног тела укључити представнике/це особа са инвалидитетом и њихових удружења, а по потреби и стручњаке/иње за области и питања која су посебно значајна за остваривање права особа са инвалидитетом. При томе се мора имати у виду нормативни оквир који је постављен у пословнику скупштине општине. У пословнику би требало установити могућност учешћа стручњака/иња у раду радних тела. Њихова позиција би се разликовала од позиције коју имају одборници чланови радног тела. Они, наиме не би имали право одлучивања односно не би могли да учествују у доношењу одлуке (закључка) радног тела већ би имали право да учествују у расправи која се води на седници радног тела, да изнесу своје предлоге, критике и сугестије у односу на питање које је у средишту расправе.

Постоји више могућности да се задовоље оба постављена критеријума:

1. Скупштинско тело би могло имати **две врсте чланова**. Једна група би били **одборници/це**. То би био **стални персонални састав тела**.¹¹ У другој групи би били **представници/це удружења ОСИ (цивилни сектор), као и стрчњаци/киње**. Ови чланови/це би чинили **персонално променљив састав скупштинског тела** за остваривање права ОСИ. Број ових чланова био би унапред одређен (нпр. ако тело броји 10 чланова 4 места би припадала представницима/цама удружења особа са инвалидитетом).¹²

Ово решење захтева да се, позивајући се на Закон о забрани дискриминације ОСИ, **измени пословник скупштине општине или барем да се екстензивно протумаче одредбе овог пословника** како би се створила могућност да се одређени број места у саставу скупштинског тела за остваривање права ОСИ, резервише за учешће представника удружења лица са инвалидитетом како би се они укључили у рад овог скупштинског радног тела.

Уједно би требало **прецизирати и природу њиховог учешћа** у раду радног тела скупштине општине. У томе је посебно деликатно питање да ли је њихова позиција у радном телу иста као и позиција одборника/ца (пуноправни чланови који учествују и у одлучивању) или је за ове чланове/це скупштинског радног тела резервисано само право учешћа у расправи а не и право одлучивања.

Скрећемо пажњу да ће ово бити једна од озбиљних препрека и једно од питања које ће се, по нашем суду, тешко решити у општини, да ће у вези са тим бити неразумевања, позивања на праксу рада других радних тела и сл. Сугеришемо стога да се у аргументацији треба ослонити на одредбу Закона о забрани дискриминације ОСИ који прописује учешће представника удружења ОСИ у процес одлучивања о питањима која се тичу њихових права.

¹¹ Статус свих сталних чланова овог радног тела би био идентичан и они се не би разликовали у погледу обима, садржаја и квалитета права која имају у процесу одлучивања.

¹² Персонални састав представника удружења ОСИ не би био унапред стално одређен, већ би било потребно да удружења ОСИ утврде унапред листу особа које би се позивале на седнице, зависно од питања које ће бити у средишту разматрања, али свакако оне особе које ближе познају проблематику која се разматра у конкретном случају.

Решење које се разматра у вези са саставом радног тела скупштине може се показати као непрактично у примени, посебно због персоналног састава чланова/чланица који представљају удружења особа са инвалидитетом. Проблеми у практичној примени могу настати приликом избора представника који ће у радном телу скупштине општине представљати удружења особа са инвалидитетом. Само примера ради наводимо неке могуће проблеме у који могу настати у пракси: на пример, да ли се они бирају или делегирају; ако се бирају може се поставити питање ко одлучује о њиховом избору (да ли целокупно чланство или управљачка тела која руководе радом ових удружења), ко организује и спроводи изборе и др. Ако се делегирају чланови/це који у радном телу скупштине локалне заједнице представљају удружења ОСИ у пракси се могу појавити проблеми друге врсте као на пример, ко одлучује ко ће од представника удружења ОСИ бити делегиран на седницу; на основу којих критеријума се они делегирају; да ли ће бити довољно времена да се од заказивања, па до одржавања седнице одреде представници и колико ће њима остати времена за припрему и др.

Алтернатива која би могла помоћи да се смање, ако не и сасвим превазиђу практични проблеми је да **део чланова/ица буде стални (нпр. 2 од 4), а да два места буду слободна** како би се омогућило да се у рад укључе они који су најкомпетентнији и најбоље познају проблематику о којој ће се на седници радног тела расправљати.

2. Скупштинско тело за остваривање права ОСИ би имало **стални састав** али би се чланови/ице тога тела **разликовали по правима која имају у одлучивању**. Прву групу чинили би **одборници/це, а другу представници/це удружења ОСИ**. Ова друга група чланова/ца не би имала право да суделује у одлучивању. **Право одлучивања имали би само одборници/це**, док би представници удружења ОСИ имали право да учествују у расправи о изнетим предлозима, да подносе иницијативе и дају предлоге, да износе своје критичке ставове и мишљења о предлозима који ће се наћи на дневном реду скупштине општине.

1.2. Надлежности

Радно тело скупштине локалне заједнице за права особа са инвалидитетом би могло обухватити следеће надлежности:

- Разматра, предлаже и утврђује мишљење о предлозима одлука, других прописа и општих аката из надлежности скупштине, са становишта остваривања права особа са инвалидитетом;
- Разматра питања из надлежности скупштине која се односе на права особа са инвалидитетом; заузима о њима ставове и даје предлоге за њихово решавање;
- Разматра предлоге за изборе и именована о којима одлучује скупштина, са становишта остваривања заступљености особа са инвалидитетом у јавном и политичком животу локалне заједнице (управа, јавне службе, просвета и др.), даје мишљење о предложеним кандидатима/кињама и даје своје предлоге;
- Подноси амандмане на предлоге одлука и мера на предлоге извршног одбора и других предлагача, посебно када се они односе на статус и права особа са инвалидитетом;
- Разматра предлоге и представке упућене скупштини са становишта остваривања права особа са инвалидитетом, предлаже скупштини и надлежним органима предузимање мера за решавање питања покренутих у представкама и обавештава подносиоце представки о предузетим активностима;
- Покреће иницира стратегије, политике и мере које доприносе унапређењу равноправности и остваривању права особа са инвалидитетом;
- Разматра годишње извештаје и заузима ставове о примени одлука и мера које се односе на остваривање равноправности и права особа са инвалидитетом;
- Разматра планове акција за унапређење равноправности особа са инвалидитетом и њихових права и подноси предлоге у вези са тим;
- Сарађује са другим радним телима скупштине у питањима из њихове надлежности, а која се односе на равноправност и права особа са инвалидитетом, а по потреби може одржати и заједничку седницу са другим радним телима скупштине;
- Предлаже скупштини формирање повремених (ад хок) радног тела (анкетни одбор, комисија) ради сагледавања

стања у остваривању равноправности особа са инвалидитетом, посебно вишеструко дискриминисаних особа као и њихових права као и ради утврђивања чињеница о појединим појавама или догађајима који се односе на права особа са инвалидитетом;

- Прати примену и интегрисање стандарда који се односе на равноправност особа са инвалидитетом, посебно вишеструко дискриминисаних особа и остваривање њихових права полова у актима и политици скупштине и извршног одбора, а нарочито у областима: образовања, здравства, рада и запошљавања, људским правима, приступачности; учешћа у јавном и политичком животу и заступљености на местима одлучивања; информисању; образовању; финансијама и др.
- Предлаже питања која се односе на равноправност особа са инвалидитетом и вишеструко дискриминисаних група и њихова права која треба размотрити на заседању скупштине.

ПРИМЕР 2:

Тело (особа) при општинском већу или при општинској управи

Механизми (институције) у локалној заједници за постизање равноправности и остваривање права ОСИ укључује не само институционалне облике деловања везане за скупштину локалне заједнице као опште и најшире, непосредно бирано представништво грађана/ки, већ и обликовање институционалних аранжмана у оквиру извршне власти на нивоу општине као и у општинској управи. То је важно јер се управо у општинској администрацији креирају и припремају одлуке о којима ће одлучивати скупштина, са једне стране и што се прописи које усвоји скупштина локалне заједнице, али и бројни други прописи које усвајају органи са централне или покрајинских власти спроводе и примењују од стране општинске администрације.

Остваривање равноправности и права ОСИ претпоставља не само могућност учешћа у процесу усвајања одлука, већ исто

тако и непосредно учешће у креирању садржаја одлука, политика и мера у које је потребно укључити и инкорпорирати садржаје који уважавају равноправност ОСИ и њихова права и располажу инструментима за њихову примену у свакодневной пракси. Отуда потреба да се установе институционални механизми не само у оквиру скупштине као њихова радна тела, већ и при извршној власти односно општинској управи.

И када се ради о институционалним механизмима који би се могли обликовати у оквиру извршне власти на локалном нивоу могући су различити институционални и организациони аранжмани и различита практична решења. То може бити на пример: **члан/ица општинског већа; особа која је на челу некога од посебних ресора општинске управе; међуресорско тело** које би омогућило сарадњу између различитих ресора општинске управе (одговорни појединац задужен у свакоме од ресора за питања равноправности полова); **посебна организациона јединица унутар неког од постојећих ресора или Савет општинског већа за равноправност ОСИ и остваривање њихових права** и др.

Поред тога, могуће би било формирати и **Канцеларију за остваривање права ОСИ** по угледу на Канцеларију за младе, Канцеларију за Роме или Канцеларију за локални економски развој.

С обзиром на величину, ресурсе и капацитете локалне заједнице било би добро оставити и ово као могућност иако је то вероватно најтеже остварљив облик организовања.

2.1. Састав

У случају да се институционални механизам за остваривање права ОСИ образује као тело (орган) **састав чланова/ица би требало да буде мешовит**. Чланови/ице овога тела требало би да буду **из различитих политичких странака**, али и **из различитих удружења особа са инвалидитетом као и из круга стручњака/киња**. Такође у саставу ових тела треба обезбедити **равноправну заступљеност жена и мушкараца** као и **заступљеност вишеструко дискриминисаних особа**.

2.2. Надлежности

Послови које би могло обављати тело за права ОСИ које се образује при општинском већу обухватају:

- разматрање и предлагање међуресорске политике и стратегије за подстицање и унапређење равноправности ОСИ и остваривање њихових права у локалној заједници;
- предузимање активности и предлагање увођења и установљавања посебних мера у областима у којима се креће надлежност локалне заједнице, а које доприносе остваривању стратегија за постизање равноправности ОСИ и остваривање њихових права;
- праћење примене и оцењивање учинака и ефеката посебних мера за постизање равноправности ОСИ и остваривање њихових права, најмање једном у току године, и обавештавање општинског већа и скупштине локалне заједнице о томе;
- праћење стања у вези са остваривањем равноправности ОСИ и остваривања њихових права и прикупљање података о показатељима који се односе на остваривање равноправности ОСИ као и остваривање њихових права и предлагање мера за унапређење равноправности ОСИ и потпунијег и ефикаснијег остваривања њихових права;
- утврђивање програма прикупљања, обраде и објављивања статистичких података у локалној заједници као и других база података који се прикупљају у локалној заједници а који су значајни за сагледавање равноправности ОСИ и показатељи су остваривања њихових права;
- надгледање примене и редовно објављивање извештаја о заступљености ОСИ на изабраним и именованим положајима у градским службама и јавним установама и службама;
- континуирано праћење и анализирање критеријума који се примењују приликом селекције у различитим процедурама избора и именовања на јавне послове у локалној заједници и предлагање мера за отклањање препрека које се негативно одражавају на избор и именовања ОСИ на ове положаје;
- разматрање програма и предлагање мера за подстицање, подршку и оспособљавање ОСИ и њихових удружења за учешће у јавном и политичком животу локалне заједнице;

- праћење процеса примене међународних стандарда који се односе на права ОСИ и њихово интегрисање у локалне стратегије и политике и остваривање на локалном нивоу;
- предлагање општинском већу питања од интереса за постизање равноправности ОСИ и остваривање права ОСИ за која сматра да их треба уврстити у дневни ред седница општинског већа одбора или скупштине локалне заједнице;
- обезбеђивање међуресорне сарадње на питањима равноправности ОСИ и остваривања њихових права у локалној заједници;
- сарађује са удружењима ОСИ;
- обавља и друге послове везане за остваривање равноправности ОСИ и њихових права у складу са Уставом, законом, статутом општине и општим актом општине који регулише надлежности локалног институционалног механизма за остваривање права ОСИ.

Уколико би се при општинском већу или органима општинске управе одредио само *појединац/јединка за питања равноправности ОСИ* и остваривања њихових права, што ће наравно зависити од конкретних прилика у свакој локалној средини, та особа би у опису послова које обавља имала послове који су напред побројани као послови тела које би се образовало при општинском већу или при органима локалне управе.

ПРИМЕР 3:

Комисија¹³ за права ОСИ коју образује председник општине

Предности да се изабере опција успостављања институционалног механизма за права ОСИ или сличног тела формираног при кабинету председника општине огледају се у следећем:

- повољна позиција овог тела у структури органа локалне самоуправе;

¹³ Или Савет или Канцеларија.

- могућност непосреднијег утицаја на креирање политика и доношење одлука;

- ефикаснији рад;

- могућност укључивања представника/ца удружења ОСИ и као и стручњака/киња у састав овог тела који могу подићи квалитет рада на питањима равноправности ОСИ и остваривања њихових права на локалном нивоу.

Као најзначајнији недостаци оваквог институционалног аранжмана могу се истаћи:

- мања видљивост у јавности;

- нетранспарентност процеса одлучивања и мањак демократских процедура посебно када се ради о непосреднијем учешћу ОСИ и њихових удружења у процесу доношења одлука на локалном нивоу као и могућностима њиховог утицаја на садржај одлука, стратегија и мера;

- чињеница да се ово тело оснива интерним актом председника општине (решење/одлука) што може довести у питање његов опстанак након избора друге личности на место председника општине;

- не постоје изграђени критеријуми који детерминишу састав овог тела, а персонални састав одређује председник општине који га оснива, што говори о одсуству демократских процедура при избору чланова. Ово тело могло би имати различите називе (на пример, комисија, савет, канцеларија).

3.1 Надлежности

Послови и задаци који би могли чинити садржај надлежности Комисије (Савета, Канцеларије) као једног од могућих институционалних механизма за остваривање права ОСИ у локалној заједници су:

- разматрање и предлагање интердисциплинарних, међуресурских политика и стратегија за унапређење равноправности ОСИ и остваривање њихових права на локалном нивоу;
- предлагање посебних мера за постизање равноправности ОСИ и остваривање њихових права на локалном нивоу;

- праћење примене посебних мера за унапређење равноправности ОСИ и оцењивање њихових ефеката;
- прикупљање података који се односе на равноправност ОСИ и једнаке могућности за остваривање њихових права у локалној заједници и по потреби организује истраживања;
- утврђивање програма прикупљања, обраде и објављивања статистичких података и других база података који се прикупљају на локалном нивоу, а који су од значаја за сагледавање стања у области равноправности ОСИ и остваривања њихових права;
- извештавање о заступљености ОСИ на изабраним и именованим функцијама на нивоу локалне заједнице;
- предлагање стратегија, посебних мера и програма за повећавање учешћа ОСИ и њихових удружења у јавном и политичком животу локалне заједнице као и оспособљавање и оснаживање ОСИ за учешће у јавном и политичком животу.

ПРИМЕР 4:

Лице које је у ЈЛС¹⁴ професионално ангажовано на пословима у вези са остваривањем права ОСИ¹⁵ и као логистичка подршка раду институционалних механизма за остваривање права ОСИ који делују у локалној заједници

За успешан и квалитетан рад институционалних механизма за остваривање права особа са инвалидитетом у локалној заједници неопходна је одређена стручна и континуирана логистичка подршка. Поред простора за рад и материјалних (финансијских) средстава која су неопходна за остваривање послова на којима су ангажовани институционални механизми за остваривање права особа са ин-

¹⁴ Јединици локалне самоуправе

¹⁵ Особа са инвалидитетом

валидитетом, један од важних елемената логистичке подршке њиховом раду је и **професионални ангажман најмање једног лица које би пружало помоћ у организовању рада и остваривању активности локалног институционалног механизма за остваривање права особа са инвалидитетом.**

4.1 Статус лица задуженог за права особа са инвалидитетом и оперативну подршку раду институционалних механизма за остваривање права особа са инвалидитетом

У локалној заједници би било пожељно отворити могућност и у акту о систематизацији радних места (у скупштинској администрацији или у општинској управи) одредити, зависно од конкретних могућности у свакој општини:

- Посебно радно место за особу која би била ангажована као саветница/саветник за остваривање права ОСИ као и за подршку раду институционалних механизма за остваривање права ОСИ (најмање висока школска спрема, најмање место самосталне саветнице и основна знања из области права ОСИ и практична искуства у раду на овим питањима).

- У оквиру постојеће систематизације радних места, руководећи се капацитетима локалне заједнице и запослених у њеним службама, а у оквиру неких других послова који су блиски проблематици остваривања права ОСИ (нпр. запошљавање и привреда; здравствена заштита, социјална заштита и сл.) дефинисали и послови везани за остваривање права ОСИ као и за пружање стручне и друге логистичке подршке у раду локалног институционалног механизма за остваривање права ОСИ.

4.2 Оквирни опис послова лица задуженог за права ОСИ у општини

Основни послови које би, у оквиру свог професионалног ангажмана, обављало лице задужено за остваривање права ОСИ и стручну подршку институционалним механизмима за остваривање права ОСИ у локалној заједници могли би да укључе:

- Старање о примени, праћење примене прописа локалне заједнице, као и посебних мера које се предузимају ради остваривања права ОСИ под једнаким условима и извештавање о уоченим проблемима у пракси.

- Анализирање прописа, стратегија, других докумената, као и посебних мера које усваја локална заједница и њени органи са аспекта укључивања потреба и уважавања права ОСИ и обавештавање институционалних механизма за остваривање права ОСИ на локалном нивоу.
- Иницирање измена и допуна прописа које усвајају органи локалне заједнице као и посебних мера, и у договору са институционалним механизмима за остваривање права ОСИ на локалном нивоу саставља предлоге измена, допуна или доношења нових прописа и прописа који недостају, односно посебних мера ако таквих мера нема или их је потребно допунити или мењати.
- По потреби као и на захтев институционалног механизма за остваривање права ОСИ на локалном нивоу прикупља податке релевантне за остваривање и заштиту права ОСИ у областима које су од непосредног интереса за остваривање права ОСИ у локалној заједници.
- Праћење рада, пружање стручне помоћи у раду, помоћ у планирању и организовању рада и активности институционалних механизма за остваривање и заштиту права ОСИ у локалној заједници.
- Организовање редовних периодичних обука запослених у локалној администрацији и службама при органима локалне самоуправе о питањима везаним за једнаке могућности остваривања и заштите права ОСИ у локалној заједници, посебно о сагледавању и укључивању потреба и права ОСИ у политике, стратегије и документе које усвајају органи локалне заједнице.
- Иницирање закључивања протокола о сарадњи између органа локалне самоуправе и других организација и тела задужених за остваривање права ОСИ на локалном нивоу.
- Информисање и саветодавне активности према органима и телима локалне самоуправе као и према институционалним механизмима за остваривање и заштиту права ОСИ на локалном нивоу, а у вези са питањима значајним за једнаке могућности остваривања и заштите права ОСИ у локалној заједници.

ПРИМЕР 5:**Меморандум о сарадњи локалних власти и удружења особа са инвалидитетом**

Једна могућност да се успостави, унапреди и продуби сарадња **између локалних власти и удружења особа са инвалидитетом** је и могућност да се са локалним властима **закључи меморандум** (нека врста јавне изјаве о добрим намерама коју потписују представници/це локалне власти и представници/це удружења особа са инвалидитетом) о сарадњи. То може бити први корак ка установљавању локалних механизма за права ОСИ.

У меморандуму би, између осталог, требало прецизирати:

- сагласност (консензус) потписника меморандума да се на нивоу локалне заједнице формирају институционални механизми за права ОСИ;

- субјекти који ће радити на припреми предлога за установљавање локалних механизма за права ОСИ;

- рок до кога треба припремити предлог;

- вођење јавне дебате о предлогу и посебно дебате у удружењима особа са инвалидитетом како би се прикупиле сугестије и мишљења изнета у вези са предлогом.

каталогизација

